

Plini (XXIII, 74) i altres antics; Wölfflin (*ALLG* VIII, 599) i tots els llatínistes estan d'acord que és un derivat de PERNA 'taló', 'base del turmell', etimologia evident pel sentit i el tipus de derivació. Degué, doncs, haver-hi eliminació del grup consonàntic inharmònic *r + y*, en una forma bàsica *perjons*, en uns llocs transposant-se la *r* amb la *e* (d'on *prinyons*, o amb assimilació *prunyons*), en altres llocs intercalant-s'hi una *e* (anaptixi), **perenyons*, d'on *perellons* (dissim.) o *penellons*; en aquest potser hi hagué una metàtesi de la nasalitat *pen-r-ions* i la *r* es mudà en *l* per no haver-se de tornar *rr* llarga. Altrament és clar que també hi contribuirien contaminacions (en *penelló* la de *panellet*, a la base de la idea de petit bony; en *prunyó*, la confusió amb PRUNIONE: *prunyó* «cierta especie de ciuela negra», CROs).

Del mot llatí han quedat altres descendents romànics, en particular el mossàrab *porrogon* («fritera de pies», *PALc.*, en part alterat segons fets morfològics de l'hispano-àrab, en *poroyén*), del qual ja reconeixen Simonet i Dozy (*Suppl.* I, 255b12, 255b13) la bona etimologia. D'altra banda it. dial. *pedignoni* modificat per influència de PEDES; sard *pirinzonis*, *pilinzonis*, *pedinzones*, *-giones* conservat en aquestes formes a quasi tota Sardenya (en alguns punts innovat en *maninzo-nes*): MLWagner, *ASNSL* cxxxv, 110; cxl, 245, n. 1; *AIS*, 383). I en algunes comarques de Castella del Nord diuen *sabañones apriños* (ja en Lope de Vega), que sembla alteració de **a pierños* < *a perñones* (vegeu a l'article SABANÓN del DCEC IV, 102a39ss., 102b16, i més fets connexos en la nota 11, i resta d'aquest article).

Penès, V. *penya* *Penescalm*, V. *panescalm* *Penetència*, *-ciaire*, V. *penitència* (PENEDIR)

PENETRAR, pres del ll. *pēnētrare* 'fer entrar', 'penetrar'. □ 1.ª doc.: fi S. xv.

En Isabel de Villena i Albert el Gran (*Alcm*). «*Penetrar*: penetrare», Busa-N., 1507 (majorment valuós en tant que el mot manca en el Nebrija cast.-llatí); «del coll partex un canó --- y allí se partex en molts altres canonets y *penetren* tots los lleus», Onofre Pou (*TbPu.*, 288).

DERIV.: *Penetrable* [«cosa que's penetra, que penetra», Busa-Nebrija]; *impenetrable* [Lacavalleria]; «los caminals --- molts de ells, per la gran espessura de les rames y fulles de arbres, són *impenetrables* als raigs del Sol», B. de Maldà (*Excursions*, p. 109). *Penetració* [Lacav.]. *Penetrador*. *Penetrant* [fi S. xv, Cauliac]: «no viu sinó --- de la por que li menen els acreedors. —I ara, què dieu! —vaig fer amb una sorpresa que no pogué dissimular—. El subcabo em mirà amb sos ulls *penetrants*, que se'm ficaren a dins de l'ànima. --- D'avui endavant ja tindrem el pa ben partit—. El vell subcabo em dirígi sa mirada fina i *penetrant* --- —I faràs santament, minyo», MrnVayreda (*Puny.*, I, III, 83 (69)). «Arribàrem un jorn a l'ombra fresca, / i plena de perfums, d'un vell pinar: / una aura de salut allà fruïes, / allà vessaven *penetrants*

aromes: / el llagrimic dels troncs, humits de gomes, / la mata, el romaní, l'arbre d'Elias», JnAlcover, 1918 (*Poemes Bíblics*, O. C., 97.1f.). *Penetrament* [Busa-N.]. *Penetratiu* [Lacav.]. *Penetrós*, només el sé en Em. Vilanova, que el va usar sovint: «ulls negres y brillants, feynejadors, *penetrosos*, boques fresques» (*Plorant i Rient*, 99.6). *Compenetrar-se* [princ. S. xx, Vogel]; *compenetració*.

Pengerell, *pengim*, *pengim-penjam*, *pengirolar*, V. *penjar* *Pengra*, un fred de la pengra, potser de l'argot fr. *pègre* 'gent de mala vida', oc. mod. *pigre*, *piegre* «paresseux», combinat amb *penca de glaç* *Penible*, francesisme intolerable *Penic* = angl. *penny* *Penical*, V. *panical* (ESPINA) *Penicillat*, *penicillina*, V. *pinzell* *Penident*, *penidir*, V. *penedir* *Península*, *peninsular*, V. *illa*

PENIS, 'membre viril', pres del ll. *penis* id., pròpiament 'cua', 'pinzell'.

DERIV.: *Penitis*.

Penitència, *penitencial*, *penitenciari*, *-tenciaria*, *-nitencier*, *penitent*, V. *penedir*

PENJAR, del ll. vg. *PENDĪCARE, id., derivat del ll. clàssic PĒNDĒRE id.: d'aquell vénen també l'oc. *penjar*, fr. *pencher*, i diverses formes dialectals de l'italià, el castellà i el gallego-portuguès. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«La justícia de un fill de burguès que hom menava *penjar* per ço cor havia mort un home; l'home que hom menava *penjar* passà --- lo pare e la mare --- lo seguien: lo dol que menaven ---», Lluïl (*Blanq.*, *NCL.* I, 126.7). Molt repetit l'ús intr., parlant del Gòlgota: «la greu passió que ell sostenc, *penyant* en la creu ---», «en la creu, *penyant* prés de mort» (I, 114.17; II, 63.5); escrit pels mss. indiferentment amb *-j-* o amb *-y-*, però el so era sempre el mateix: «la creu, en la qual *penjava*», ib. II, 41.3. L'eco de la tragèdia repercutirà de segle en segle: «*penjà*», *VidesR*, 7v2 (= *pependit* de Voràgine, 18); «Jhesu Xrist *penjava* en la creu», StVicentF (*Quar.*, 300.57). És clar que també es troba a l'Edat Mitjana aplicat a situacions trivials, i en aquestes també és general llavors la construcció intransitiva: «en una vall hac un juglar posat son alduff, que *penjava* en un arbre, e lo vent menava aquell alduff e feya-lo ferir en les branques del arbre: per lo feriment --- exia del alduff una gran veu ---», Lluïl (*Merrav.* II, 108.9); «aquexa pell faria a tornar al pellicer, que massa *penja* ---», BMetge (*Somni* IV, *NCL.*, 153.6; vegeu, per a la situació, més context a PELL).

En usos més peculiars. Es pogué pendre antigament com a substitut del seu cap de família ll. PĒNDĒRE, en accs. metafòriques de llengatge legal o administratiu, cor1 les que després ha fet innecessàries l'adopció del derivat culte *dependre*, o bé en el sentit d'estar pendent, no resolt: «si algun se clama d'altre d'algunes coses --- de què isca --- algun fruyt o esplet, e *penjant* lo fleyt --- lo demanador se tem que aquel --- fruyt --- sia despès --- e demana que --- sia sequestrat ---»,